

Musikk og språk

En undersøkelse om hvordan musikk kan
påvirke barns språkutvikling

Av

Gunhild Bjerkan
Kandidatnummer 907

Veiledere: Mirjam Dahl Bergsland og Morten Sæther

Bacheloroppgave estetisk linje
April 2013

”Små rompetroll, små rompetroll er morsomme å se

Små rompetroll, små rompetroll er morsomme å se

Små froskene, små froskene de hopper fort av sted

Små froskene, små froskene de hopper fort av sted,

Men øre, men øre får ingen frosker ha

Men øre, men øre får ingen frosker ha

Å rompene, å rompene, dem vokser de i fra

Å rompene, å rompene, dem vokser de i fra

Ko-ak-ak-ak, ko-ak-ak-ak

Ko-ak-ak-ak-ak-ak

Ko-ak-ak-ak, ko-ak-ak-ak

Ko-ak-ak-ak-ak-ak”

INNHold

KAPITTEL 1 - INNLEDNING.....	4
Valg av oppgave	4
Problemstilling.....	4
Avgrensing av tema.....	4
Oppgavens struktur.....	5
KAPITTEL 2 – TEORI.....	5
Rammeplan.....	6
Kommunikasjon	6
Læring	7
Språk.....	8
Barns språkutvikling.....	8
Musikk.....	10
Musikalske grunnelementer.....	10
Musikalsk utvikling	11
Språk og musikk.....	12
Hjernefunksjonsteori	12
Fellestrekk ved musikk og språk	13
Språkstimulering hos førskolebarn gjennom musikk, sang, rim, regler, instrumenter og bevegelse	13
Pedagogens rolle.....	15
KAPITTEL 3 – METODE	16
Kvantitativ og kvalitativ metode	16
Kvalitativ metode	16
Intervju.....	17
Personvern og etikk	19
Pålitelighet og gyldighet.....	19

KAPITTEL 4 – PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	20
Informantenes syn på språk og musikk	21
Mulig effekt ved å bruke musikkaktiviteter i språkstimuleringsarbeidet.....	22
Årsaker til at bruk av musikkaktiviteter kan være gode pedagogiske verktøy for språkutvikling.....	24
Oppmerksomhet.....	25
Deltakelse	25
Bevegelse.....	25
Improvisasjon	26
Imitasjon	26
Gjentakelse	26
Musikalske grunnelementer.....	27
Rammefaktorer.....	28
Fysisk rom og planlegging	28
Gruppestørrelse.....	28
Barnas forutsetninger.....	28
Kompetanse og pedagogenes rolle	29
Eksempler på musikkaktiviteter for å styrke språkutvikling.....	30
KAPITTEL 5 – OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	32
Litteraturliste	34

KAPITTEL 1 - INNLEDNING

Valg av oppgave

Jeg ønsker å fokusere på musikk og barns språk i min oppgave. Jeg har valgt dette temaet fordi jeg synes barns kommunikasjon og språk er svært interessant, og det er derfor et område jeg ønsker å få mer kunnskap om og innsikt i. Jeg verdsetter å prate med barn og lytte til deres tanker og meninger om det som opptar dem. Det er foretatt undersøkelser som tydelig viser at tidlig språkstimulering er viktig for barnets læring og helhetlige utvikling. Slik jeg ser det, kan derfor barnehagen gjennom sitt bevisste fokus på dette arbeidet utgjøre en stor forskjell når det kommer til førskolebarns språkkompetanse, noe som vil kunne bidra til å gi barna et svært godt utgangspunkt for overgangen til skole og generelt til livslang læring. Jeg tror at barn som har et rikt og godt språk raskere lærer seg grunnleggende ferdigheter som å lese og skrive, og at det har store positive ringvirkninger i forhold til senere læring. Musikk betyr mye for meg. Personlig opplever jeg at å høre på og spille musikk både gir meg glede, energi, begeistring og engasjement. Dette er noe jeg ønsker å formidle videre til barna i barnehagen. Det er selvsagt viktig at vi kan fokusere på musikk for musikkens egen skyld. Men samtidig tenker jeg at musikk, sang og rytme kanskje også kan være gode verktøy i barnehagehverdagen for å oppnå andre typer utviklings- og læringsmål. Vi vet at gode språklige ferdigheter er viktige både med tanke på evne til samspill og kommunikasjon og i forhold til læring og mestring gjennom livet. Jeg finner det derfor interessant å undersøke om det kan bygges broer mellom musikk og språk, og se på hvilket potensiale musikken kan ha når det gjelder språkstimulering og styrking av førskolebarns språkutvikling. Jeg har derfor formulert følgende problemstilling:

Problemstilling

«Hvilket potensiale kan arbeid med musikk i barnehagen ha for å styrke førskolebarns språkutvikling?»

Avgrensning av tema

Musikkens store egenverdi er vel dokumentert. «Musikk rører våre følelser og beveger både kroppen og sinnet. Musikkaktivitet kan være meningsskapende, gi rom for undring og kan være en viktig del av det å kunne utvikle oss som menneske» (Sæther & Angelo, 2011, s. 9). Musikken har en kraft som kan berøre oss dypt, og den må ikke glemmes (Jederlund, 2003).

Jeg vil i midlertid her avgrense problemstillingen til å omhandle hvorfor og hvordan arbeid med musikk i barnehagen eventuelt kan stimulere og understøtte førskolebarns språkutvikling.

Om språkstimulering gjennom musikkaktiviteter kan være en egnet og betydningsfull metode for å gi det enkelte barn muligheter for optimal språkutvikling. Når det gjelder språk, velger jeg å fokusere på generell språkutvikling i førskolealder uten å gå nærmere inn på det spesialpedagogiske feltet for barn som trenger ekstra oppfølging på språkområdet.

Oppgavens struktur

Kapittel 1 omhandler valg av tema, jeg har presentert problemstillingen, avgrenset oppgaven og beskrevet oppgavens struktur. I kapittel 2 vil jeg presentere teori som jeg finner relevant for problemstillingen. Jeg vil påpeke sentrale trekk ved førskolebarns språkutvikling og se nærmere på musikalske grunnelementer som kan knytte språk og musikk sammen. I kapittel 3 vil jeg redegjøre for valg av metode. Jeg vil så presentere intervju som innsamlingsstrategi og se på etiske retningslinjer for arbeid med kvalitativ metode. Jeg vil avslutte kapittelet med å gjøre rede for pålitelighet og gyldighet i forskningssammenheng. Kapittel 4 er viet drøftingsdelen av oppgaven. Her har jeg valgt å presentere funnene mine og forsøke å tolke disse med utgangspunkt i relevant teori som jeg har gjort rede for i kapittel 2. Jeg vil fokusere på informantenes synspunkter og erfaringer omkring effekten av å bruke musikk for å styrke førskolebarns språkutvikling og redegjøre for faktorer som informantene vurderer som vesentlige i forhold til musikkens potensiale når det gjelder språkutvikling. Jeg kommer også til å legge fram informantenes innspill til og konkrete eksempler på hvordan barnehagen kan drive språkstimulering med musikk. Kapittel 5 danner avslutning av oppgaven og er en kort oppsummering i forhold til problemstillingen.

KAPITTEL 2 – TEORI

Jeg vil i teoridelen starte med å se på hva *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* sier om språk og musikk. Videre skriver jeg litt om kommunikasjon, for deretter å gå over på læring og se nærmere på Vygotskijs teorier om dette. Så presenterer jeg relevant teori rundt språk, språkutvikling, musikk og musikkutvikling. I den avsluttende delen av dette kapittelet ser jeg på fellestrekk mellom musikk og språk og på hvordan musikkaktiviteter kan være aktuelle i språksammenheng. Relevant litteratur rundt pedagogenes rolle i et slikt arbeid vil også bli synliggjort.

Rammeplan

«Barnehagen må sørge for at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser. Alle barn må få et rikt og variert språkmiljø i barnehagen»

(Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 35). *Rammeplanen* regulerer og setter krav til barnehagens virksomhet. Den legger føringer for hva barnehagen skal vektlegge for på best mulig måte å stimulere barns utvikling og vekst. Det er av stor betydning at barn får en bred kompetanse, ikke minst i forhold til samspill og samhandling med andre. Derfor har *Rammeplanen* en oversikt over hvilke fagområder som det skal arbeides med i barnehagen. *Rammeplanen* legger stor vekt på å stimulere den språklige utviklingen hos barn. Det er i førskolealder språket utvikler seg mest. Språk er viktig i kommunikasjon og samspill, og et rikt språk danner et godt grunnlag for god leseforståelse og generell læring. Et av fagområdene i *Rammeplan* heter kommunikasjon, tekst og språk. Her blir det påpekt at barnehagen blant annet skal bidra til at barna lytter, observerer og gir respons. Det påpekes at barna skal få variert begrepsforståelse og et bredt ordforråd. Det har stor betydning at barna får positive erfaringer med tekst og bilde, samt at barna kan lytte til lyder og rytme i språket (Kunnskapsdepartementet, 2011). Et annet fagområde i *Rammeplan* er kunst, kultur og kreativitet. Her står det at estetisk virksomhet skal gi barna i barnehagen muligheter for sansing, opplevelser, eksperimentering, tenkning og kommunikasjon. Dette fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design (ibid.). Det er viktig at vi i barnehagen legger til rette for slike aktiviteter for at barna skal få muligheter til å uttrykke seg på ulike måter (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Kommunikasjon

Ordet kommunikasjon kommer fra *communicare* som er latinsk og betyr «å gjøre felles». (Valvatne & Sandvik, 2007). Kommunikasjonsbegrepet er vidt og favner mye. Vi kan knytte kommunikasjon opp mot både musikk og språk. Kommunikasjon handler om å dele noe med andre mennesker, det kan være opplevelser, følelser, forståelse eller erfaringer, eller vi kan ytre våre meninger og ønsker. Kommunikasjon kan også være blikk, ansiktsuttrykk og kroppsspråk (ibid.). Vi snakker om verbal kommunikasjon og non-verbal kommunikasjon. Den non-verbale kommunikasjonen utvikles tidligst. Dette er signaler som vi mennesker sender ut bevisst eller ubevisst. Det kan blant annet være gjennom hvordan vi bruker

stemmen, taletempo, blikk, mimikk, kroppsholdning eller gester (Valvatne & Sandvik, 2007). Verbal kommunikasjon kan også kalles for talespråket vårt som vi bruker når vi snakker med andre mennesker for å gjøre oss forstått på en enklest mulig måte. Oftest brukes verbal og non-verbal kommunikasjon sammen. Vi bruker gjerne kroppsspråket for å forsterke de ordene vi sier (ibid.).

Reggio-Emilia pedagogikken sier at «et barn har hundre språk, men mister nittini av dem» (Valvatne & Sandvik, 2007, s. 18). Ordet språk kan brukes i flere sammenhenger, slik det er gjort i dette sitatet. Her blir språk brukt både om talespråket og om ulike former for non-verbalt språk og ulike språk som kommer til uttrykk gjennom musikk. I barnehagen er det viktig at vi gir barna ulike muligheter for å uttrykke seg og kommunisere på enn bare gjennom talespråket. Et bredt spekter av uttrykksmåter kan ha svært positive innvirkninger på barns utvikling på andre områder – også den språklige utviklingen. At barna får ulike måter å eksperimentere med språket på kan gi mestringsfølelse, som igjen er bra for barnets utvikling (Valvatne & Sandvik, 2007).

Læring

«Jeg lærer når jeg opplever. Når jeg er engasjert, er jeg utholdende. Når jeg er interessert, er jeg motivert. Når jeg er trygg sammen med menneskene rundt meg, våger jeg å være kreativ» (Sæther, 2008, s. 111).

Jeg ser det som naturlig å trekke inn teori om læring når jeg skriver om barns språklige utvikling. Barn har ulike måter å lære på, og det er derfor viktig at vi er oppmerksomme på hvert enkelt barns egenart og ressurser. Jeg har valgt å se nærmere på Lev Vygotskij sine tanker omkring temaet. Vygotskijs teorier bygger på at sosiale forbindelser spiller en grunnleggende rolle i læringssituasjoner. Han ser sammenhengen mellom kulturen og individet (Sæther & Angelo, 2011). Vygotskij mener man må se på den aktuelle utviklingssonen som barnet er i, og sammenligne denne med den potensielle utviklingssonen. Denne avstanden er det viktig at pedagogen er oppmerksom på og at barnehagen forsøker å legge til rette for at barnet skal vokse og modnes. Vygotskij snakker om «sonen for nær utvikling». For å bli mer kunnskapsrik må man aktivt gå inn i de prosesser som utvikler mennesket, dette skjer gjennom deltagelse, aktiviteter, kommunikasjon og samtale med andre (Angelo & Semundseth, 2008). Dette synet kalles sosiokulturelt perspektiv på læring. Angelo og Semundseth skriver at læring bør skjer på barnas premisser i barnehagen, hvor leken og

barnas interesser og nysgjerrighet kommer fram (Angelo & Semundseth, 2008). Angelo og Semundseth sine tanker henger nøye sammen med det som står i *Rammeplan om læring*: «Læring skal foregå i det daglige samspillet med andre mennesker og miljøet og være nært sammenvevd med omsorg, lek og danning» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 16).

Språk

Barnet har mange måter å uttrykke seg på, og vi må forsøke legge til rette for at alle barn får bli kjent med de uttrykksmåtene de behøver. Når jeg snakker om språk i denne sammenhengen fokuserer jeg imidlertid først og fremst på verbal kommunikasjon. Dette er kanskje det viktigste middelet for kommunikasjon med andre mennesker (Høigård, 2006). Jeg ser det som hensiktsmessig å søke kunnskap om generelle trekk i barns språkutvikling, da jeg mener dette vil gi en større forståelse for hvordan man kan stimulere språket til førskolebarn i ulike aldre.

Barns språkutvikling

Dersom vi ser på spedbarnets språk, vil vi finne at barnet allerede fra fødselen av har et bredt spekter av lyder. Spedbarnsbabbling kan høres veldig likt ut, uavhengig av morsmål. Etter hvert som barnet vokser, blir det vanskeligere for barnet å si lydene som ikke forekommer i språket de er omgitt av (Høigård, 2006). Barnet mister noen lyder, men får flere andre. Barnet skaffer seg etter hvert små enheter med ord, som barnet setter sammen til små setninger og videre til større enheter. Når barnet føler det behersker språket på et visst nivå, begynner det å bli dristigere og starter å kombinere og eksperimentere for å finne nye måter å bruke språket på (Kloep & Hendry, 2005).

Barnets første drivkraft for språket er kanskje at barnet ser det kan oppnå noe ved å bruke det, skriver Høigård (Høigård, 2006). Barnet ser også at man i faste situasjoner bruker språket likt, som når man hilser, tar i mot noe eller når man leker visse leker. Barnet starter også ganske raskt å lage egne lyder, «godlyder» (Tetzchner, et al., 2008). Disse første lydene er vokaler, men raskt kommer også konsonanter som barnet lager når det ligger i avslappet stilling, gjerne på ryggen. Barnet vil kommunisere med andre mennesker og er i høyeste grad et sosialt vesen (Høigård, 2006). I barnets første leveår lytter det, tolker toneleie, tonefall, stemmebruk, volum i kombinasjon med non-verbal kommunikasjon som mimikk, blick og kroppsspråk. Barnet kan forstå meningen ved det mor prøver å si, ikke gjennom å fatte hva ordene betyr, men ved

å høre på mors lyder, toneleie og stemme, samtidig som mor også berører barnet og gir det omsorg og nærhet (Haugen, Løkken, & Røthle, 2010).

Høigård skriver mye og utførlig om barns språkutvikling. Jeg velger å presentere hovedpunktene for å få en forståelse av hvilke prosesser barna går gjennom for å lære seg talespråket. Hun deler fasene inn i: *Fonologisk* utvikling som beskriver språklyder, hvordan lyder lages og oppfattes. Det er dette barna utprøver i det første og andre leveåret. *Morfologisk* kompetanse handler om hvordan ordene i språket er bygd opp, og hvordan de brukes. Her ser vi på hvordan ordene bøyes og hva bøyningen har å si for ordenes betydning (Høigård, 2006). Fra dette stadiet går barnet fra å klare å si ett ord om gangen til å sette det sammen til to eller flere ord (Tetzchner, et al., 2008). *Syntaktisk* utvikling omhandler hvordan barn etter hvert stiller ord sammen til større setninger som gir mening. Intonasjon, rytmiske forhold og ordstilling kan si oss mye om hvor langt utviklingen har kommet (Høigård, 2006). *Semantikk* handler om betydningen av ord. Her er det viktig at vi også ser på konteksten og personlige egenskaper for å forstå om vedkommende har forstått betydningen av ord, setninger og nyanser (ibid.).

James Law har utviklet en språkmodell formet som et tre som han ofte henviser til. Law mener at alle komponentene som vi kan knytte opp mot språk-, tale- og kommunikasjon, har en sammenheng og påvirker hverandre i en dynamisk prosess. Han legger stor vekt på begrepsforståelse og begrepsutvikling som han illustrerer gjennom stammen på treet (Sæverud, Forseth, Ottem, & Platou, 2011).

I temaheftet om *språkstimulering og språkmiljø i barnehagen* er den generelle språkutviklingen beskrevet godt. Forfatterne har tatt utgangspunkt i tre faser og starter med å se på språkutviklingen fra barnet er ett år gammelt til det er rundt tre, fase to fra fire til seks og fase tre fra seks år og utover (Høigård, Mjør, & Hoel, 2009). Det er svært viktig at når vi fester språkutvikling til bestemte alderstrinn at vi er bevisste på at barn er forskjellige og kan ligge både foran og etter de oppgitte aldre uten at det trenger å være noe unormalt i det (Høigård, 2006).

I fase 1 inngår det grunnleggende systemet i språket vårt. Dette gjelder fra barnet er ca. ett til tre år. I denne fasen læres ord som barnet kan knytte til ting og handlinger som opptar barnet i den nære hverdagen. Ved to-års alderen kan barnet begynne å sette sammen ord til korte setninger. Barna begynner her å beherske de fleste lydene i språket. Men det er ikke alle lydene som er like enkle å forme i munnen. Det kan for eksempel være rulle-r, s-lyden, sj-

lyden eller *k* og *g*. (Høigård, Mjør, & Hoel, 2009). Fase 2 inneholder forbedring, stabilisering og ordforråd. Her er aldersgruppa ca. fire til seks år. I denne perioden skyter ordforrådet fart. Men språkmiljøet rundt barnet har stor betydning for omfanget av dette. Barna kan nå lage lengre setninger og binde sammen flere setninger til en liten fortelling. Uttalen blir også mye klarere, selv om *s*-lyden kanskje ikke helt har kommet på plass enda (ibid.). Den tredje fasen handler om barn fra seks år og utover. Nå kan barnet fortelle historier uten å måtte bli spurt hva det mener, og det trenger ikke hjelp til å komme videre i historien (Høigård, Mjør, & Hoel, 2009).

Musikk

Musikk er også et kommunikasjonsmiddel, og de fleste mennesker har et forhold til musikk. «Musikk angår de fleste mennesker og kan oppleves over alt», skriver Sæther i boka *Barnet og musikken* (Sæther & Angelo, 2011). Vi oppfatter musikk ulikt, musikk kan tett knyttes opp mot den personlige, sosiale og kulturelle konteksten vi er i. Derfor har vi mennesker ulike meninger om hva vi oppfatter som musikk. Musikken kan hjelpe oss å uttrykke følelser, kan få oss i bevegelse, fremkalle minner og opplevelser. Sæther referer til musikkprofessor Finn Benestad som blant annet hevder at musikk er «et fellesmenneskelig språk», og at «musikk er hjertets tale – fra menneske til menneske» (Sæther & Angelo, 2011, s. 13).

Musikalske grunnelementer

Jeg vil nå se litt nærmere på noen av de musikalske grunnelementene. Det er viktig at pedagogene i barnehagen er kjent med disse elementene for at det skal kunne bli lettere å lage opplegg der vi knytter musikk og språk sammen i den hensikt å stimulere førskolebarns språk. Vi kan dele grunnelementene opp i lyd og bevegelse, som igjen kan deles opp i klang, dynamikk, tonehøyde, rytme, tempo, tekstur og form (Sæther & Angelo, 2011).

Klang handler om lydkvaliteten. Sæther deler dette igjen inn i tone, klangfarge og samklang. Her kan det være snakk om lyse eller mørke toner. Barn eksperimenterer mye med klang i sin lek, de bruker mørke og lyse toner, de kjører bil, er utrykningskjøretøy og fly. Et barn kan også gjenkjenne mors stemme når det er nyfødt. Klangfarge handler da om stemmen til mor, og at barnet klarer å kjenne igjen en bestemt lyd svært tidlig. Klangfargen i lyder vi hører kan gi oss assosiasjoner til minner og opplevelser vi har fra tidligere (Sæther & Angelo, 2011).

Dynamikk er et annet musikalsk grunnelement. Dette påvirkes sterkt av de andre musikalske elementene. Med dynamikk menes lydstyrke, som svakt og sterkt. Dette er et element som gir

mye liv og spenning til musikkstykkene. Dynamikken kan noen ganger gjøre at stykket virker skremmende, og med lite dynamikk i et stykke kan det fort bli kjedelig (Sæther & Angelo, 2011).

Registeret fra lyse til mørke toner kalles *tonehøyde*. Forskjellige tonehøyder kan settes sammen til en melodi, sammen med rytme. En sang kan være et eksempel på dette, da varieres også tonenes lengde. Barn bruker ofte dette i leken sin når de for eksempel illustrerer kjøretøy. Mye av den tidlige kommunikasjonen et barn gjør er basert på improvisasjon med tonehøyder og rytme. Med *rytme* menes pauser, lange og korte toner, eller betonte og ubetonte toner i musikkstykket. Man kan kanskje kalle rytmen for motoren i musikken. Når man skal leke med rytme, kan man for eksempel ta utgangspunkt i barnas navn og klappe rytmen i navnet til barnet. *Tempo* handler om hvor fort eller sakte musikken går. Hvis vi ser på barns bevegelser til musikk er de formet av tempoet i musikken. Barn bruker gjerne store bevegelser til sakte tempo og små bevegelser til raskt tempo (Sæther & Angelo, 2011). *Tekstur og form* er grunnelementer som forteller hvordan musikken er vevd sammen og sier noe om musikkens oppbygning (ibid.).

Musikalsk utvikling

I boka *Det musiske menneske* nevner Bjørkvold tre viktige punkt for tidlig samspill «Syng for ditt nyfødte barn! Snakk med ditt nyfødte barn! Lek med ditt nyfødte barn!» (Bjørkvold, 2007). Ved at man synger for det nyfødte barnet skaper man en følelsesmessig og sosial nærhet og en felles forståelse (Holgensen, 2006). For at det skal bli enklere å forstå sammenhengen mellom språklig og musisk utvikling har jeg valgt å se nærmere på den musiske utviklingen i forskjellige alderstrinn.

Når barn er mellom 0 til ett og et halvt år er de svært ivrige til å bable og til å bruke stemmen aktivt. Når de driver med dette er den musikalske siden av språket synlig (Holgensen, 2006). Lydene i språket, uttalen, språkmelodien og stemningen i språket kan knyttes opp mot de musikalske grunnelementene – klang, melodi, puls, tempo, rytme og dynamikk (ibid.). Barn fra ett til tre år er også svært opptatt av stemmer, de hører mye på klangen i stemmen til den som prater med barnet. Når de er blitt noe eldre synger de på enkelte stavelser, de nynner mye og kan drive med litt spontansang. Ofte er sangene knyttet opp mot aktiviteter barna driver med der og da. Rytme er viktig for barn i denne alderen. De elsker å danse, selv om bevegelsene ikke er helt i takt med musikken. De beveger seg mer i takt med barnets egen grunnpuls. Barnet er også opptatt av å lage egen musikk og å spille på instrumenter

(Hammershøj, 2011). I tre – fireårs alderen har barnet større og større behov for å være sosiale sammen med andre mennesker. Dette gjøres gjerne gjennom deltakelse i musikalske aktiviteter og uttrykk. Barna hopper, danser, spiller og synger sammen. Barna klarer nå å gjenkjenne sanger, synge med og sette sammen flere sanger, nye tekster og dikt videre på dem. I denne aldersgruppen har spontansang sitt absolutte høydepunkt (ibid.). Barn på fem, seks år er opptatt av å gjøre ting riktig. De vil synge sangene om og om igjen slik at de lærer dem utenat. De begynner også å se opp til artister de gjerne vil etterligne. Det gjør de også ved å leke og bruke musikken som et virkemiddel i leken. Barna improviserer og reproducerer samtidig (Hammershøj, 2011).

Språk og musikk

Hjernefunksjonsteori

De musikalske elementene er tydelige i tidlig språkutvikling hos barn. Dette avspeiler hvordan hjernen utvikler seg fra barn til voksen. Høyre hjernehalvdel brukes i korte trekk til å tenke i helheter, i musikalsk sammenheng betyr dette intonasjon, rytme, betoning og fraserings, som også kan kalles det prosodiske nivå. Venstre hjernehalvdel rommer viktige funksjoner for språk og analyserende tenkning og kan kalles det segmentelle nivå, den handler om språklyder som konsonanter og vokaler (Sæther, 2008). Tidlig språkutvikling rommer et stort spekter av lyder og musikalske elementer, dette kan tyde på at den høyre hjernehalvdelen er mer utviklet hos nyfødte barn enn den venstre. Holgersen påpeker at det da blir naturlig at barn uttrykker seg mer gjennom rytme og melodi enn gjennom direkte klar tale (Holgersen, 2006). Med rytme og melodi mener Holgersen at barns språk er rikt på språkmelodi, språkrytme og fraseringer. Ved at barna bruker disse musikalske virkemidlene når de snakker, lærer de tidlig å beherske setningenes form, periode og melodi, dette før de i hele tatt kan uttale ord og å sette sammen ord til setninger med mening (ibid.).

Ulf Jederlund er enig med Holgersen i at musikk kan hjelpe barn i språkutviklingen. Han knytter også dette opp mot hjernefunksjonsteori. Han legger vekt på at musikken har en evne til å aktivere store deler av hjernen samtidig. Når et barn får arbeide med musikk, aktiveres og stimuleres hjernefunksjoner for rytme, melodi, assosiasjon og følelser. Det er samspillet mellom språk og rytme i venstre hjernehalvdel og melodi og harmoni i høyre hjernehalvdel Jederlund er ute etter (Jederlund, 2003). En annen grunn til at barn lærer det musikalske språket tidligst kan man finne svar på i anatomien. Spedbarn har en stor tunge og et kort svelg

som gjør det vanskelig å artikulere. Når dette taleapparatet har fått utviklet seg, blir det lettere å få riktig uttale på ordene (Jederlund, 2003). Bevegelse og motorisk lek handler om kommunikasjon mellom hjernehalvdelen. Hjernen arbeider da som en helhet. Derfor mener Sæther at sang kombinert med bevegelse vil fungere som en svært god aktivitet for å stimulere til språkutvikling (Sæther, 2008).

Fellestrekk ved musikk og språk

Gjennom teorien jeg har presentert ovenfor har det kommet fram at musikk og språk har flere likhetstrekk. Dette vil jeg undersøke nærmere og se i sammenheng med hvordan musikkaktiviteter kan brukes i språkutvikling. Rytme er viktig både i musikk og språk. Vi har rytme i hvert ord vi sier, denne rytmen avhenger av stavelsen av ordet. Er stavelsene lange eller korte, har ordet to, tre eller fire stavelser? I samtaler med andre mennesker varierer vi toneleie, tonehøyde og betoning, alt etter hvem vi prater med og hva vi prater om (Angelo & Semundseth, 2008). Et musikkstykk inneholder dynamikk og vektlegging, like mye som språket. Det varieres mellom å spille sterkt og svakt, og dette har også innvirkning på uttrykket. Tempo i tillegg til rytme og dynamikk er noen av de mest synlige fellestrekk mellom musikk og språk. Det hjelper som regel ikke å snakke fort for å få frem et budskap klarest. Både innenfor musikken og språket har tempoet mye å si for uttrykket som blir oppfattet (ibid.).

Språkstimulering hos førskolebarn gjennom musikk, sang, rim, regler, instrumenter og bevegelse

Holgensen skriver at musikalske aktiviteter kan fremme barns språklige utvikling, men han påpeker at de språklige ferdighetene ikke nødvendigvis utvikles automatisk fordi man knytter disse opp mot musikk. Men han ser også at man selvfølgelig kan gjennomføre musikalske aktiviteter i den hensikt å støtte opp under bestemte aspekter i barns språkutvikling (Holgensen, 2006). Men stimulering av barnets musikalske utvikling vil også ha stor betydning for andre utviklingsområder som for eksempel barnets sosiale, emosjonelle og kommunikasjonsmessige kompetanse (Jederlund, 2003). Jederlund henviser til forskeren Raucher som legger vekt på den praktiske musiseringens betydning for språkutviklingen. Han mener det er viktig at barna ikke bare lytter til musikken men også deltar aktivt. Raucher synes ikke det finnes nok forskning på at passiv lytting til musikk gir noen andre læringsfordeler enn å lytte til musikk. Men han er positiv til at hvis man selv er aktiv, man lytter, skaper og spiller, så har dette en avgjørende betydning for barns hele utvikling. Da

tenker han på at det kan trene motorikk, sosial kompetanse og språk, samt at hjernen også stimuleres (Jederlund, 2003).

Nathalie Waterson har forsket på barns språkutvikling, og hun har skrevet en studie om barnerimets betydning for språkutvikling. Hun konkluderer i sin studie med at det finnes bevis for at barnerim har en stor betydning for språkutviklingen. Barna får utviklet fonologisk bevissthet gjennom rim og regler, som igjen er nødvendig for å kunne lære seg å lese og skrive (Jederlund, 2003).

Spontansang er en del av barndommen, uavhengig av hvor du er i verden. Barnet synger helt fra det kan å «lalle». Barnet går fra lallesang til lengre improvisasjoner til at noen ord begynner å komme inn, til at det kan synge fortellinger, gjerne om det barnet holder på med. Det kan også synge ferdige sanger og huske de godt (Jederlund, 2003). Disse ferdige sangene kan inspirere til videre utprøving av sang som uttrykksmetode. Barna reflekterer over det de synger, begynner å forstå sammenhenger og kan selv bruke disse erfaringene når de lager sine egne spontane sanger (ibid.). Når barn synger, har de et større vokabular og greier å formulere lengre setning enn når de snakker. Man kan kanskje si at sang og regler er en snarvei inn i språket. Samtidig er sanger og regler en måte å likestille alle barna i barnehagen på – alle kan være med å glede seg over ord, rytme og bevegelse (Høigård, Mjør, & Hoel, 2009). Sangen har også en eksistensiell betydning, skriver Jederlund. Den gir uttrykk for barnets indre forestillingsverden og er nært knyttet opp mot følelser og personlige uttrykk. Jederlund sier «Vi har hundrede grunde til at opmuntre børns spontansang – og til selv at synge med!» (Jederlund, 2003, s. 146)

Jederlund referer til Even Ruud når han påpeker hvorfor sang kan brukes i språkstimulering. Jederlund tolker Ruud på den måten at sanger kan formidle språk og begreper. Dette gjøres gjennom opplevelse, samt gjentakelse og deltakelse. Når man arbeider med sanger gir det barna gode muligheter til å utvikle ordforråd, setningsoppbygging, man kan trene på vanskeligheter innenfor grammatikk og i tillegg får barna en større begrepsforståelse (Jederlund, 2003).

Hvis vi ser litt på rytmen i språket, har den mye å si for at vi oppfatter lydene som en sammenhengende språkmelodi. Barn er ofte opptatt av rim og regler, ikke uten grunn. Når spedbarn lager lyder skapes de ved hjelp av rytme, sekvenser og gjentakelser. Når barna blir eldre er rim og regler populært (Holgensen, 2006). Barna husker rimene godt fordi de er basert på en rytme og en melodisk struktur som er lett å forholde seg til. Rytmen hjelper barna å

holde sammenhengen og rekkefølgen av ord i sangen, samtidig som den er viktig for artikulasjonen. Barn kan kanskje ha problemer med å huske alle ordene riktig i et rim eller en regel, men de husker gjerne hvordan dynamikken, rytmen og timingen er på akkurat det samme stedet, og dermed henger de med likevel (Holgersen, 2006). Som det blir skrevet ovenfor kan musikk, rim og regler gi barna en bevissthet om hvordan ulike lyder lages og hvor de produseres, hvordan tungen er formet, og hvor i munnen denne lydlagingen foregår. Med dette blir lydene meningsfulle for barna fordi de da blir forstått på en konkret måte (Jederlund, 2003).

Men barn er forskjellige, ikke alle har kommet like langt i sin utvikling av språket som jevnaldrende. Dette kan utvikle negative tanker hos barnet rundt talespråket. «Jeg kan ikke snakke, jeg kan ikke uttrykke meg – altså tier jeg stille» (Jederlund, 2003, s. 142). Jederlund mener at ved å tilby barna aktiviteter gjennom musikk og bevegelse kan disse negative tankene snu. «Jeg kan synge og danse, jeg kan uttrykke meg – altså taler jeg» (Jederlund, 2003, s. 142). Dette handler om at gode opplevelser styrker selvtilliten til barnet og mestringsfølelsen stiger.

Pedagogens rolle

Pedagogens rolle er sentral når det kommer til å legge opp musikkaktiviteter som skal stimulere til språkutvikling. Jederlund påpeker at det er av betydning at personalet i barnehagen er bevisste på holdningene sine til musikk. Hvordan bruker man kroppen og stemmen når man skal musisere? Er man bevisst på dette og slipper alle hemninger kan man bruke kroppen til å snakke med barn – på barns måte. Jederlund tror det er viktig at pedagogene har et utvidet musikkbegrep, og at man har kunnskaper om barns musikalske språk for å kunne forstå barns uttrykksmåte (Jederlund, 2003).

For at barn skal lære seg et språk må de ha et stimulerende miljø hvor barn og voksne er aktive. Barna behøver voksne som er engasjerte samtalepartnere, lekekamerater, medspillere og medmusikere. Det er betydningsfullt at vi legger opp til at aktivitetene i barnehagen skal være preget av lyst, meningsfullhet og følelsesmessig nærvær, dette kan skje gjennom musikk (Jederlund, 2003). Det er også av stor betydning at det legges vekt på kompetanse, skriver Gotvassli. Han mener at for å sikre kvaliteten i barnehagen må barnehagepersonellet være kompetente og ha kompetanse på områder man jobber med (Gotvassli, 2004).

KAPITTEL 3 – METODE

I dette kapitlet vil jeg begrunne hvorfor jeg har valgt kvalitativ metode. Jeg vil beskrive denne metoden og presentere intervju som innsamlingsstrategi. Jeg vil også se på de etiske hensynene som må tas i forskningsarbeid og hvordan dette kan påvirke forskningen. Pålitelighet og gyldighet er også begreper jeg vil komme nærmere inn på.

Kvantitativ og kvalitativ metode

Det finnes to hovedmetoder innenfor forskningsfeltet, kvantitativ og kvalitativ metode. Tove Thagaard skriver om forskjellene mellom disse to hovedmetodene. Hun mener at kvalitativ metode går i dybden og vektlegger betydning, mens kvantitativ metode måler utbredelse og antall. Kvalitativ metode kan ikke måles i kvantitet og frekvenser. Hun påpeker også at det er forskjell mellom struktureringen i de ulike metodene. Kvantitativ forskning er preget av sterk strukturering, mens kvalitativ forskning er mer fleksibel og kan tilpasses erfaringer og nye utfordringer i løpet av prosessen (Thagaard, 2010). Den kvalitative metoden ble derfor mest hensiktsmessig for meg å benytte i undersøkelsen.

Kvalitativ metode

Jeg vil nå gå litt mer i dybden av kvalitativ metode og se på hva som er viktig når man arbeider etter denne forskningsmetoden. Jeg vil også begrunne hvorfor jeg har valgt kvalitativ metode og hvordan den passer til mitt forskningsarbeid.

May Britt Postholm skriver at «en kvalitativ forsker retter blikket mot menneskers hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst» (Postholm, 2005, s. 17). Tove Thagaard skriver det samme, men påpeker samtidig at det handler om en nær kontakt mellom forskeren og det/de som studeres. Dette kan skje gjennom observasjon eller intervju (Thagaard, 2010). Thagaard mener at kvalitativ metode handler om at man må klare å fortolke den informasjonen som kommer inn. Man skal oppnå en forståelse av sosiale fenomener gjennom informasjon fra personer som er interessante for studie (ibid.).

Aksel Tjora skriver at man i kvalitativ forskning søker etter subjektets mening, og at det gjøres på måter hvor det er nær kontakt mellom forsker og de/det det forskes på. Man vil gjennom denne kontakten få utdypet informasjon om temaet, hvor man i intervjusammenheng i tillegg kan stille oppfølgingsspørsmål. Det er derfor viktig at forskeren er åpen og forståelsesfull (Tjora, 2012). I kvalitativ forskning skal det også nevnes at tolkning og ulik

forståelse har mye å si for resultatet av analysen. Denne tolkningen er subjektiv, og kommer av at vi mennesker har ulike utgangspunkt og verdenssyn, og dette vil automatisk påvirke forskningen (Postholm, 2005). Jeg ser det derfor hensiktsmessig å velge denne metoden. Jeg forsøker i min problemstilling å undersøke hvilket potensiale arbeid med musikk i barnehagen kan ha for å stimulere til god språkutvikling hos førskolebarn. Dette velger jeg å gjøre gjennom å gå til to ressurspersoner som har kunnskap, erfaringer, tanker og meninger om temaet. Jeg er interessert i å få deres subjektive oppfatninger. Meninger fra mennesker som har lang erfaring som pedagoger og som har spisskompetanse på språk og musikk.

Thagaard mener at innlevelse er nødvendig for å oppnå forståelse når man arbeider med en kvalitativ metode. En intervjuer må være åpen og mottakelig, dette kan også bidra til senere gode refleksjoner rundt materialet som er innhentet (Thagaard, 2010). Innlevelse kan knyttes opp mot studier hvor det er nær kontakt mellom forsker og de som blir intervjuet eller observert (ibid.).

Thagaard nevner også at systematikk, sammen med innlevelse er viktig. Hun mener disse anskuelserne kan være gode hjelpemidler når man skal studere og analysere innhentet informasjon. «Innlevelse er viktig for å oppnå forståelse av de fenomener vi studerer, og for å utvikle teoretiske perspektiver. Systematikk er viktig fordi vi gjennom en systematisk tilnærming kan bidra til å gjøre grunnlaget for hvorledes kunnskap utvikles, eksplisitt» (Thagaard, 2010, s. 17). Som uerfaren innenfor kvalitativ forskning, ser jeg at disse tilnæringsmåtene kan gi meg et bedre grunnlag for å håndtere og utvikle forståelse for materialet som foreligger.

Intervju

Jeg har valgt å bruke intervju som innsamlingsstrategi i min studie. May Britt Postholm trekker frem at samtaler mellom mennesker har vært en vesentlig del av menneskers verden langt tilbake. I samtalen svarer man på hverandres spørsmål, diskuterer ulike meninger, gir uttrykk for tanker, følelser og holdninger. På denne måten blir mennesker kjent med hverandre og forstår den andres tanker bedre (Postholm, 2005). Dette kan overføres til intervjusammenheng. Thagaard skriver at et intervju gir et godt grunnlag for å få innsikt i informantens erfaringer, tanker og følelser. De hendelser og erfaringer informanten kommer med vil være preget av hennes eller hans forståelse av temaet (Thagaard, 2010).

Vi kan skille mellom to ytterpunkter i intervjusammenheng. Det ene er et stramt og strukturert intervju, mens det andre er et intervju med lite eller ingen struktur. Imidlertid kan man bruke

en kombinasjon disse, et såkalt *delvis* strukturert intervju, som er den intervjuformen som er mest benyttet (Thagaard, 2010). Det er denne intervjuformen jeg har anvendt i min undersøkelse. For meg var det viktig å gi informantene mulighet til å komme med innspill og betraktninger som de syntes var sentrale og relevante ut over det som var skissert i intervjuguiden. Derfor ble samtalen gitt en stor plass. Thagaard refererer til Kvale (1997) som hevder at en intervjuer både må ha kunnskap om temaet og om sosiale relasjoner (ibid.). Han trekker frem at det kan være en fordel å ha erfaringer fra intervjusammenheng for å få mest mulig ut av intervjuet. Videre påpeker han at selvtillit hos intervjueren er viktig for å rette oppmerksomheten mot informantens svar og ikke mot å forberede neste spørsmål, noe som informanten også legger merke til (Thagaard, 2010).

Jeg valgte ut to informanter som begge har bred kompetanse og lang erfaringer innen musikk og språk. Den ene er spesialpedagog og den andre er logoped. Jeg valgte disse to informantene fordi jeg håpet at det ville gi meg et bredere perspektiv på temaet.

Spesialpedagogen kunne, i tillegg til å dele erfaringer om musikkaktivitetens betydning for språkutvikling hos førskolebarn, også ha en praktisk tilnærming til problemstillingen ved å vise til konkrete eksempler på hvordan barnehagen kan arbeide med dette i hverdagen.

Logopeden kunne, med sin spisskompetanse på språk, gi meg en dypere innsikt i førskolebarns språkutvikling, noe jeg anser som grunnleggende viktig og en forutsetning for å finne fram til gode redskaper å putte i verktøykassa med tanke på språkstimulering.

Logopeden har også god kjennskap til hvordan flere barnehager i sin kommune arbeider med språkutvikling og kunne komme med erfaringer han har gjort seg gjennom denne kontakten.

Begge mine informanter er svært musiske mennesker. Logopeden har i tillegg også brukt musikk som verktøy for å forsøke å gjenopprette språkfunksjonen hos mennesker som er rammet av afasi.

Jeg hadde sendt ut en intervjuguide i forkant, slik at informantene mine visste hva jeg ønsket fokus på. Jeg forsøkte å lage spørsmål som ikke var for ledende, og hadde også et såkalt åpent spørsmål hvor informantene kunne sette dagsorden. Vi hadde spørsmålene foran oss. Men likevel var det ikke noen bestemt rekkefølge på dem. Begge mine informanter kunne dele mye og nyttig informasjon og interessante refleksjoner med meg. Jeg ser i imidlertid at Kvale (1997) har et godt poeng når han påpeker viktigheten av at intervjueren har selvtillit (Thagaard, 2010). Jeg ser at jeg gjerne skulle hatt mer erfaring på området for å være enda tryggere i intervjusettingen, først og fremst kanskje i forhold til å stille hensiktsmessige oppfølgingsspørsmål.

Personvern og etikk

Aksel Tjora forteller i boka si at i all forskning skal det ligge en etisk sans uavhengig av de formelle juridiske kravene. Personlige egenskaper som tillit, konfidensialitet, respekt og gjensidige forpliktelser er noe av det han nevner. Men også at man kommer langt med vanlig høflighet (Tjora, 2012). Det finnes også mer formelle krav. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora stiller krav om at informanten av fri vilje og fritt samtykke deltar i forskningen, og at informanten under hele prosessen har rett til å avbryte deltagelsen (ibid.). Det er viktig at informanten får tilstrekkelig informasjon om hva forskningen handler om, og at man til en hver tid forsikrer informanten om konfidensialiteten man har. Informasjonen som blir gitt skal bli behandlet konfidensielt, og informasjonen vil ikke bli brukt slik at det skader enkeltpersoner. Thagaard skriver at forskningsmaterialet skal anonymiseres, og det er viktig at alt som kan identifisere informanten oppbevares trygt eller tilintetgjøres (Thagaard, 2010). Med utgangspunkt i det som er nevnt ovenfor av Tjora og Thagaard, sendte jeg mail til begge mine informanter i forkant av intervjuet hvor jeg la fram disse etiske retningslinjene. Jeg ønsket at vi skulle gå inn i intervjuet med gjensidig forståelse av betingelsene, og derfor signerte vi et dokument der disse ble presisert før vi startet intervjuprosessen.

Pålitelighet og gyldighet

May Britt Postholm forklarer at man i forskningsarbeidet må legge fra seg sin egen forståelse og møte forskningen på en ren og upåvirket måte, men man må ikke møte med et tomt hode, man må være bevisst og klare å reflektere over de funnene man gjør sammen med teori (Postholm, 2005).

Validitet og reliabilitet er to ord som er sentrale i kvalitativ forskning. Dette handler om kvaliteten på forskningsarbeidet. Men i følge Thagaard finnes det noen kritiske syn på disse to begrepene. I og med at fortolkning er vesentlig i kvalitativ forskning har noen problematisert den kvalitative forskningens legitimitet, og stiller i den sammenheng spørsmålsteget ved å bruke disse begrepene. Validitet og reliabilitet kommer egentlig fra kvantitativ forskning, og har en annen betydning i den sammenheng. Derfor mener noen at man bør benytte andre benevnelser for dette innenfor kvalitativ forskning (Thagaard, 2010). Likevel har Thagaard brukt begrepene validitet og reliabilitet i si bok. Aksel Tjora derimot har valgt å bruke begrepene pålitelighet for reliabilitet og gyldighet for validitet (Tjora, 2012). Det er Tjoras begrep jeg har valgt å forholde meg til. Dette først og fremst med tanke på Thagaards begrunnelse for begrepenes betydning i kvalitativ forskning, men også fordi Tjora mener disse

norske begrepene er mer hensiktsmessige og fungerer utmerket godt som kriterier for kvaliteten på kvalitativ forskning (Tjora, 2012).

Tjora illustrerer pålitelighet med et spørsmål: «Ville resultatene blitt det samme dersom en annen forsker gjorde den samme jobben?» (Tjora, 2012, s. 206). Man trenger ikke et klart ja på dette spørsmålet, men man må klare å gi en begrunnelse på hvorfor disse resultatene kom fordi det var denne forskeren og disse informantene som var involvert. Hvis jeg skal overføre dette til min undersøkelse, har jeg valgt to informanter som har noe ulik bakgrunn jfr. beskrivelse av informantene ovenfor. Dette er faktorer som preger min forskning. Jeg vil også trekke fram at jeg bare har hatt to intervju. Jeg hadde kanskje fått et større materialgrunnlag dersom jeg hadde hatt flere informanter, men med tanke på oppgavens rammer, valgte jeg heller å gå i dybden i de to intervjuene jeg foretok. Dette preger også påliteligheten av oppgaven. Samtidig vil informantenes forståelse av spørsmålene også være vesentlig. En annen faktor er om spørsmålene er ledende og om informanten føler den kan formidle sine meninger uten å være redd for å få kritikk. Det er også av betydning hvordan jeg tolker og analyserer materialet jeg har innhentet. Min egen kunnskap om temaet vil selvfølgelig også komme til syne gjennom hva jeg legger vekt på og valg jeg gjør underveis.

Tjora skriver at gyldighet kort sagt handler om at vi finner svar på det vi forsker på (Tjora, 2012). Thagaard mener gyldigheten kommer fram om man spør seg om tolkningene og analysene man har gjort er gyldige i forhold til den virkeligheten man har studert (Thagaard, 2010). For å sikre dette påpeker Tjora at vi må være åpne om hvordan vi praktiserer forskningen, og at det er viktig at vi gjør rede for valgene vi tar (Tjora, 2012). Men vi må også være kritiske til vår egen forskning og det analysearbeidet vi har lagt ned. Det kan kanskje være nyttig å se saken i andre perspektiver for å få styrke gyldigheten (Thagaard, 2010). Overført til min oppgave tenker jeg på om jeg har evnet å stille de riktige spørsmålene og fått fokus på de sentrale elementene slik at informantene svarer på problemstillingen.

KAPITTEL 4 – PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kapitlet vil jeg presentere tanker og erfaringer som mine to ressurspersoner innen språk og musikk har gitt uttrykk for gjennom intervjuene. Jeg vil videre forsøke å tolke denne informasjonen og se den i sammenheng med aktuell litteratur som er lagt fram i oppgavens teoridel. I siste del av drøftingsbolken vil jeg komme med en del konkrete eksempler som

informantene gir på hvordan barnehagen kan jobbe med musikkaktiviteter for å stimulere språkutviklingen til barna.

Informantenes syn på språk og musikk

Logopeden legger vekt på at det er grunnleggende med god kunnskap om barns språkutvikling for å finne egnede verktøy for å utvikle førskolebarns språkkompetanse. Jeg velger derfor å vie språkmodellen som informantene ofte benytter i sin praksis noe plass. Logopeden er inspirert av James Laws språkmodell, formet som et tre, og er konkret og lett å forstå. Treets bunn består av røtter, som er symbol på underliggende faktorer som motivasjon, hørsel, kognitive ferdigheter, genetiske faktorer og oppmerksomhets- og lytteferdigheter som alle påvirker språkutviklingen. Stammen på treet forteller logopedene består av innholdssiden i språket. Det vil si språkforståelsen, impressivt og reseptivt språk. Her er det snakk om begrepsforståelse og ordforståelse. Barnet må først forstå hva et enkelt ord som f.eks. «paraply» betyr, senere må barnet klare å se sammenhengen mellom flere ord, forstå hva disse betyr, «gi meg den svarte paraplyen som står bak døra», eksemplifiserer informantene. Stammen på treet, altså innholdssiden, er sentral for barns språkkompetanse og kommunikasjon. Det er svært viktig at barna får en så kraftig og stor stamme på språktreet sitt som mulig, dette hjelper dem videre i utviklingen. Logopedene refererer til Sæverud, Forseth, Ottem og Platou, som skriver at «Grenene på treet symboliserer barnets ekspressive språk» (Sæverud, Forseth, Ottem, & Platou, 2011, s. 10). Det vil si læren om språklyder, lydkombinasjoner, grammatikk og bøyninger og setningsoppbygging. Med bladene på treet menes talen eller artikulasjon. Det vil si hvordan vi bruker munnen for å formidle de språklydene vi vil. Eller hvordan vi setter sammen ulike enheter til en helhet, som da blir til meningsfulle ytringer (Sæverud, Forseth, Ottem, & Platou, 2011). Logopedene legger til at også bruken av språket er viktig, dette handler om dialogferdigheter, holde på tema, blikk-kontakt, oppmerksomhet og kommunikasjon. Alle faktorer som er nevnt virker på hverandre og har stor betydning for vår språklige utvikling. Hvis stammen, altså ordforråd og begrepsforståelsen er for smal, vil treet stå ustødig og bli svakt, det vil hemme grenene og bladene til å vokse og bli grønne. Noe som vil kunne ha stor betydning for barnets språkutvikling og helhetlige utvikling. Det er derfor viktig, påpeker logopedene, at vi tenker språk i en større sammenheng når vi snakker om språkstimulering og språkutvikling. Begrepsforståelse er sentralt og grunnleggende viktig. Logopedene synes derfor det er av stor betydning å ha kunnskap om de ulike språkelementene for bedre å kunne gjøre kloke og

fornuftige valg i forhold til hvilke pedagogiske verktøy man kan benytte i arbeidet med å stimulere førskolebarns språk.

For å betrakte musikk, språk og samspill, tenker både logopeden og spesialpedagogen at man kanskje kan sammenligne dette med elementene i en komposisjon. Altså en komposisjon hvor et instrument spiller en del, tar en pause, og så tar et annet instrument over, deretter begynner det første på igjen, og slik fortsetter det. Dette kan vi også gjøre når vi synger. En gruppe synger en del av sangen, så svarer en annen gruppe. Det samme gjelder for samtalen eller samspillet mellom mennesker. Det spiller ingen rolle om man er spedbarn, ung eller gammel. Et samspill kan ligne en komposisjon hvor man bidrar, gir av seg selv, lytter til den andre og svarer igjen. Slik foregår samspill både i musikken og i språket, både verbalt og non-verbalt. Denne betraktningen gir meg en forståelse av at musikk og språk har visse fellestrekk som det kan dras veksler på i arbeidet med å styrke språkkompetanse gjennom musisk arbeid og musiske opplevelser. Når to individer retter oppmerksomheten sin mot det samme, samtidig med at de er bevisste på dette, både får og deler de kunnskap, erfaringer og følelser med andre mennesker (Haugen, Løkken, & Røthle, 2010).

Mulig effekt ved å bruke musikkaktiviteter i språkstimuleringsarbeidet

Spesialpedagogen har lang erfaring med å arbeide med musikk og språk i barnehagen og ser at dette kan være en hensiktsmessig måte å arbeide på for å optimalisere språkutviklingen hos førskolebarn. Hun understreker viktigheten av å ha kjennskap til barnets helhetlige utvikling. Informanten mener at musikkaktiviteter kan være en effektiv og berikende måte å arbeide med språkutvikling på og en godt fungerende metode for svært mange barn, men ikke nødvendigvis for alle. Hun påpeker også betydningen av å lete etter barnets ressurser når man skal finne en god måte å stimulere til språkutvikling

Logopeden deler spesialpedagogens synspunkter og mener også at musikkaktiviteter kan være en effektiv forsterker for å understøtte og optimalisere språkutviklingen hos førskolebarnet. Han mener at dersom barnet har et godt musisk utgangspunkt ligger det fint til rette for å lykkes med musikk i språkstimuleringen. Dersom barnet derimot ikke har så sterk musisk side, interesse eller lyst til å drive med musikk, kan effekten bli vesentlig mindre. Informanten tenker at musikkaktiviteter for å utvikle språket, ikke nødvendigvis er den beste metoden for *alle* barn. Barnets ressurser, interesser og helhetlige utvikling bør være avgjørende for hvilken metode eller verktøy som blir brukt i arbeidet med språkstimulering. Det handler om å se

barnet som det unike mennesket det er og gjødsle dets ressurser, sier logopeden. Han illustrerer det videre med at for enkelte barn kan det «å klatre i trær» være en like hensiktsmessig måte å styrke språkkompetansen på som musikk kan være for andre barn. For hos barn ligger motivasjonen i nysgjerrigheten og trangen til å utforske (Sæther, 2008). Med utgangspunkt i det informantene sier, tolker jeg det slik at interessen for musikk hos barna bør være til stede for å få en hensiktsmessig utvikling og god effekt av denne måten å arbeide på.

Et annet moment logopeden nevner er at han mener musikk og språk ikke nødvendigvis er gjensidig avhengige av hverandre. Dette begrunner han med at noen mennesker er sterkt musiske mennesker, men de er nødvendigvis ikke så sterkt språklige. Andre mennesker kan være sterkt språklige, men ikke så sterkt musiske. Dette er tanker som også Holgersen tilkjenner (Holgersen, 2006).

Logopeden advarer mot å tro at tilfeldig bruk av musikkaktiviteter i språkstimuleringsarbeidet kan gjøre underverker for språkutviklingen. Man kan ikke bare synges en sang og tro at man arbeider med språkstimulering. Han tror det kan ha en viss effekt, men da kanskje mer i forhold til musikkens egenverdi, og ikke så mye i forhold til at man bruker musikken som et pedagogisk verktøy for språkstimulering. Logopeden mener at det er avgjørende at man har en strukturert plan over arbeidet. At man gjør bevisste valg, og at man vet hensikten med det man gjør. Disse synspunktene deler også spesialpedagogen. Hun påpeker at man må ha en plan for hvordan man skal gjennomføre opplegget, men at man samtidig må være fleksibel og se barnegruppa an. Disse synspunktene understøttes også av Holgersen som mener at språklig utvikling ikke nødvendigvis utvikles automatisk fordi man knytter det opp mot musikk (Holgersen, 2006).

Både logopeden og spesialpedagogen snakker om hvor viktig det er å tenke på barnets helhetlige utvikling når man skal gjøre opplegg sammen med barna. Man kan sjelden se på et utviklingsområde uten å ta flere med i betraktning, mener de. Flere faktorer spiller inn på barnets læring og utvikling innenfor de ulike feltene. Når vi snakker om hvordan barnet tilegner seg språkkunnskap, er det viktig at vi tenker gjennom og har observert barnets kompetanse. Logopeden presiserer at vi må se utviklingssonen barnet er i og derfra arbeide oss mot nærmeste utviklingszone. Dette kan vi knytte opp mot det jeg presenterer i teoridelen om Vygotskij sine teorier om å ta utgangspunkt i barnets nåværende utviklingszone og deretter å jobbe mot det potensiale som ligger i barnet (Angelo & Semundseth, 2008). Mine informanter legger begge stor vekt på at barnas interesser skal komme godt frem i valg av

opplegg. Barna skal føle at de mestrer det de holder på med. Derfor er det også av stor betydning at vi velger ut materiale som fremmer barnets helhetlige utvikling, påpeker informantene. Angelo og Semundseth skriver også om hvor viktig det er å se på barnas interesser, få frem nysgjerrigheten i barnet, og at man må lage et opplegg som gir mestringsfølelse (Angelo & Semundseth, 2008). Dette opplever også jeg som viktige hensyn å ta, man må alltid se an barnet og barnegruppa. Man må være reflektert over hvorfor man gjør som man gjør, og man må klare å hjelpe barnet der det er i sin utviklingssone.

Årsaker til at bruk av musikkaktiviteter kan være gode pedagogiske verktøy for språkutvikling

Logopeden trekker først fram spedbarnet som eksempel. Han mener at hvis man skal hjelpe spedbarnet i språkutviklingen er det pragmatikken i språket man bør være opptatt av. Det vil si hvordan man bruker språket, om turtaking, det å imitere og å repetere. Barn vil fra første stund ha kontakt med menneskene rundt seg, sier informanten. For fra barnet blir født har det en sosial agenda (Haugen, Løkken, & Røthle, 2010). Barnet vil kommunisere med andre mennesker og vi vil kommunisere med det nyfødte barnet som ligger på ryggen og lager lyder. Jederlund skriver at vår språklige utvikling har sin opprinnelse i vårt behov for å være noen, bli hørt og å høre sammen (Jederlund, 2003). Logopeden forklarer at spedbarn hører mer på musikken i språket enn det hører på ordene som blir sagt. Barnet kan også kjenne igjen stemmer tidlig etter fødsel. Barnet hører da på tonefall, dynamikk, rytme og intonasjonen i språket. Man kan se at det tydelig er lydenes musikalske og ikke begrepsmessige innhold som står i fokus hos barnet (Haugen, Løkken, & Røthle, 2010). Fellesskap og kjærlighet fra menneskene rundt barnet kommer også til syne gjennom lyd, mimikk og bevegelser (ibid.). «Menneskekroppen er disponert for lyd og bevegelse som fra starten av er meningsfull» (Haugen, Løkken, & Røthle, 2010, s. 17)

Både spesialpedagogen og logopeden kommer med noen stikkord som jeg synes på en god måte illustrerer hvorfor musikk kan være aktuelt i språkstimuleringssammenheng. De viktigste momentene er oppmerksomhet, deltakelse, bevegelse, improvisasjon, imitasjon og gjentakelse og ikke minst noen av de musikalske grunnelementene som rytme, dynamikk, tempo, lyd, klang og klangfarge. Jeg vil nedenfor gå noe nærmere inn på hvordan disse elementene kan begrunne at man gjennom musikkaktiviteter kan oppnå god språkutvikling

Oppmerksomhet

Oppmerksomhet er et begrep som vi kan knytte opp mot språkstimulering med musikk. Interesse spiller en stor rolle her, sier spesialpedagogen. Det er viktig at vi voksne klarer å rette oppmerksomheten mot noe barna er interessert i, slik at barna får lyst til å delta og være aktive. I og med at barn er svært kroppslige, kan det være en ide å bruke bevegelser sammen med musikken for å fange barnas oppmerksomhet, sier informantene. Logopeden legger vekt på at barn gjennom arbeid med musikkaktiviteter kan bli mer oppmerksomme på språket ved å synge sanger, klappe stavelser og gjenta aktivitetene mange ganger. Holgersen forstår også oppmerksomhet som å bli kjent med språket gjennom sang, rim og regler (Holgersen, 2006).

Deltakelse

Begge informantene legger vekt på at musikkaktivitetene skal inneholde deltakelse fra barna. Spesialpedagogen påpeker at barna må få være delaktige også når det gjelder innholdet i musikkaktiviteten. Barna må få komme med forslag på sanger og aktiviteter, og de må bli hørt. For at aktivitetene skal bli meningsfulle for barna, mener logopedene at barna må være deltagende. Dette henger sammen med barnas rett til å medvirke i egen hverdag. «Barns rett til ytringsfrihet skal ivaretas, og deres medvirkning må integreres i arbeidet med barnehagens innholdsområder» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 18). Dette vil jeg knytte opp mot det jeg nevner i teoridelen om at det finnes kritiske syn på om passiv musisering har noe å si for språkutviklingen. Jederlund refererer til Rauscher som mener man må være aktive og interesserte for å få noe ut av det (Jederlund, 2003). Dette vil jeg igjen relatere til Vygotskij som legger frem at opplevelse, handling og forståelse henger sammen med barns læring eller i dette tilfellet utvikling av språkkompetanse (Angelo & Semundseth, 2008).

Bevegelse

Det er viktig å bruke bevegelser i språkstimuleringen i og med at barn er kroppslige subjekter, mener spesialpedagogen. Barn elsker å bruke kroppen sin og benytter den til å kommunisere med andre mennesker fra de blir født, påpeker logopedene. De liker å danse, hoppe, springe, klatre og leke. Alt dette gjøres ved å være aktive. Bevegelsessanger er svært populære, forteller spesialpedagogen. Informantene mener at slike sanger setter i gang begge hjernehalvdelene samtidig slik at hele hjernen brukes. Jederlund mener også at bevegelser er sentrale. Han sier det handler om at barna med hele kroppen rytmisk skal oppleve og tilegne seg musikk og rytme (Jederlund, 2003). Jederlund mener at bevegelsessanger er svært fint å bruke når barna konkret skal erfare og forstå ord og begreper (ibid.).

Improvisasjon

Jeg vil også trekke fram improvisasjon som noe informantene mine snakker om og som de mener er viktig i språkstimulering med musikk. Barn er impulsive og improviserer til stadighet, mener spesialpedagogen. Når barnet leker seg med lyder, med begrep og begynner å bruke språket, improviserer de. Barna kan leke seg med sanger de delvis kan, de kan dikte noe nytt på sangene eller de kan synge om det de holder på med her og nå. Alt dette handler om improvisasjon og spontansang. Barnet eksperimenterer og går aktivt inn for å bruke ord barnet er nysgjerrig på (Sæther & Angelo, 2011). Men vi pedagoger må også kunne improvisere, supplerer logopeden. Dersom vi ser at en samling ikke går så bra som vi hadde tenkt, og vi ikke har fått gjennomført alt vi hadde på planen, er vi nødt til å improvisere, vi må greie å endre opplegget, gjøre noe annet som interesserer og fenger barna mer eller avslutte tidligere.

Imitasjon

Logopeden forklarer at også små barn, helt ned til spedbarnsalderen imiterer andre når det gjøres ulike bevegelser. Det kan være så lite som at barnet åpner og lukker munnen etter å ha sett den voksne gjøre det. Imitasjon er elementer både i musikk og språk og kan være betydningsfullt for den språklige utviklingen. Spesialpedagogen forteller at når barn skal lære nye sanger, kan vi gjøre det på den måten at pedagogen først sier en setning, for deretter at barna gjentar setningen. Da må barna tenke både på rytmen, dynamikken og tempoet i sangen eller verset som blir presentert, og dette styrker språkinnlæringen. Holgersen mener også at barn ofte imiterer hverandre, og at dette ligger i deres natur (Holgersen, 2006). Dette er noe også jeg har observert, spesielt i lek og i spontane sanger. Barna imiterer ofte voksenverden i leken sin, og de hermer etter hverandre når noen for eksempel starter å synge. Jederlund skriver at imitasjon handler om barnets umiddelbare lyst til å etterligne eller gjenta hva andre gjør på samme tidspunkt (Jederlund, 2003). Jeg ser nå at barnas imitasjonslek faktisk kan ha en større verdi enn jeg var bevisst på tidligere.

Gjentakelse

Informantene mine påpeker at gjentakelselementet som har stor plass i musikk også kan bidra til å gjøre musikkaktiviteter til gode verktøy for å utvikle førskolebarns språk. Spesialpedagogen forteller at barna liker å synge de samme sangene flere ganger. De liker å lære seg sangene godt og å synge dem om igjen og om igjen. Ved at de gjør dette, får de også lettere inn betydningen av ordene. Informanten mener dette kan være bra for barnet, for da arbeider barnet med ordet videre, og det fører til forståelse og bevissthet. Fagpersonen

kommer også med eksempler hvor gjentakelse er en stor del av teksten. Det kan være sanger hvor man bare skifter ut ett ord i hvert vers, som f.eks. i «boogi – boogi». Her blir det nye ordet visualisert med å peke på den nye kroppsdelen og gjøre bevegelser med den. Jederlund forklarer også at når man synger sanger om og om igjen, vil barna etter hvert bli mer oppmerksomme på teksten i sangen, og de lærer seg de nye ordene og forstår meningen med dem ved at de voksne og barna visualiserer begrepene (Jederlund, 2003).

Musikalske grunnelementer

I teoridelen presenterer jeg de musikalske grunnelementene. Disse er vesentlige også i språkutviklingen, og vi kan se flere likhetstrekk mellom språk og musikk. Informantene mener musikalske grunnelementer som rytme, dynamikk, tempo, lyd, klang og klangfarge kan ha en stor overføringsverdi til arbeid med språkutvikling hos førskolebarn. Rytme er et av de musikalske grunnelementene som spesialpedagogen nevner at de arbeider mye med. Logopeden legger til at artikulasjon, å forstå sammenhenger og å lære seg stavelser, kan være gode grunner til å jobbe med rytme. Dette underbygges også av Jederlund som mener at man ikke kan holde på med språklæring uten at man knytter det opp mot rytme (Jederlund, 2003). Rytmen kan hjelpe oss å huske sammenhengen og rekkefølgen av ord i sanger eller rim og regler, forteller Holgersen. Han mener også at rytmen kan være viktig for artikulasjon (Holgersen, 2006). Dynamikken i språket har betydning for hvordan vi sier det vi sier, og hvordan dette blir oppfattet, forteller informantene. Roper vi eller hvisker vi? Logopeden påpeker viktigheten av dynamikken, for dette handler om hvordan man lager ulike lyder og det å bli bevisst på hvordan klangen i en setning kan prege innholdet. Disse tankene finner vi igjen hos Jederlund som mener at lyden og dynamikken er svært viktige elementer i språkutvikling (Jederlund, 2003) Tempo er også et musikalsk grunnelement som logopeden mener er av betydning for språk og kommunikasjon. Det er viktig at barna finner et tempo å snakke i som ikke hemmer uttalen og formidlingen av ordene. Lyd, klang og klangfarge kan også knyttes opp mot språket vårt. Da handler det om *hvordan* vi sier ting til hverandre. Hvor legger vi trykket, og hvordan sier vi et ord for å fremheve dets betydning? Informantene knytter dette opp mot dynamikken, men ser også at lydinntrykk kan være med på å forbedre lytteevnen til barna noe som igjen kan bidra til bedre språkutvikling. Dette underbygges av Sæther og Angelo som skriver at sansing av lydinntrykk kan gi bedre ordforståelse (Sæther & Angelo, 2011).

Rammefaktorer

I tillegg til det som informantene har nevnt ovenfor, fokuserer de også på ulike rammefaktorer som kan være avgjørende for å lykkes med å bruke musikkaktiviteter i barnehagen for å stimulere barns språk. De nevner fysisk rom og planlegging, gruppestørrelse, barnas forutsetninger og kompetanse og pedagogenes rolle. Angelo skriver at rammefaktorer «dreier seg om de rammer som setter betingelser og gir muligheter...» (Sæther & Angelo, 2011, s. 157). Jeg ser også viktigheten av at rammefaktorene som informantene har pekt på er på plass, og ønsker derfor å se litt nærmere på disse.

Fysisk rom og planlegging

Det fysiske miljøet i barnehagen spiller inn på hvordan man kan organisere slike aktiviteter. Finnes det rom som er egnet, er rommene store nok, har barnehagen nok utstyr som instrumenter, sangbøker, m.m. som kan brukes, spør logopeden. Spesialpedagogen trekker også fram viktigheten av å ha planlagt og satt samlingen inn i kalenderen slik at alle vet når den skal gjennomføres. Da blir det lettere å planlegge også for de andre i barnehagen, samt vanskeligere å avlyse en fastlagt aktivitet. Dette nevner også Angelo som viktige faktorer. Det å ha oversikt over når på dagen det passer best å ha slike samlinger er svært viktig å tenke på (Sæther & Angelo, 2011).

Gruppestørrelse

Spesialpedagogen forteller at hun opplever det som viktig å ikke ha for store grupper når man arbeider med musikk og språk. Hun bruker å ha grupper på fire-fem barn. Dette fører til at alle barna blir sett og hørt, og alle får være svært deltakende. Hennes erfaringer tilsier at dette stimulerer til å holde på interessen hos barna, og at barna klarer å være konsentrerte over lengre tid i mindre grupper. Dette vil jeg knytte opp mot Angelo og Semundseths referanser til Berit Bae som skriver at «en viktig oppgave er å skape arenaer for læring der en fokuserer på barnas interesser, nysgjerrighet og lekenhet samt støtter og stimulerer den enkelte på en positiv og anerkjennende måte» (Angelo & Semundseth, 2008, s. 98).

Barnas forutsetninger

På spørsmålet om hvilken aldersgruppe musikk som verktøy i språkstimuleringen passer best for, svarer spesialpedagogen at hun mener det passer for alle aldersgrupper. Det er da helt vesentlig at opplegget blir tilpasset barnas forutsetninger for å mestre og for å ha interesse for de aktivitetene som blir lagt frem. Logopeden påpeker også dette, og viser til at det er helt vesentlig at de voksne støtter barnet. Han kommer med et fint sitat som jeg synes illustrerer

viktigheten av å planlegge opplegg som er innenfor barnets potensielle utviklingssone, samt at voksne skal være gode støttespillere. «*Det barnet får hjelp og støtte til i dag, klarer barnet alene i morgen*». Jeg finner at dette er gode og kloke strategier, men tenker at det kan være utfordrende å definere hva som er innenfor barnets potensielle utviklingssone, i alle fall for en relativt uerfaren pedagog. Jeg vil også relatere det til Vygotskijs læringssyn, som mener at vi skal tilpasse opplegget til barnas utviklingssone (Angelo & Semundseth, 2008). Dette betyr at når barnet får støtte fra en voksen, kan det øve seg på det som blir den neste naturlige sonen i utviklingen (Sæther & Angelo, 2011).

Kompetanse og pedagogenes rolle

Begge informantene mener at pedagogen har en helt sentral og avgjørende rolle i arbeidet med å bruke musikk som verktøy for å stimulere språk. Slik jeg forstår informantene tenker de i første rekke at interesse, engasjement og dedikasjon både for musikk og språk må være til stede for å lykkes i arbeidet med å få effekt av språkstimulering gjennom musikalsk arbeid. Man trenger ikke være kjempeflink til å synge eller traktere flere instrumenter. Informantene mener at å ha innlevelse i det man gjør og at man greier å fenge barna, er utrolig viktig. Ut fra mine opplevelser i praksis, tror jeg at mange flere pedagoger kunne ha brukt musikken aktivt til språkstimulering, men jeg tenker mange kanskje er utrygge på egen musikalsk kompetanse og derfor avstår fra å ta i bruk musikken. Så lenge pedagogene har interesse for og bevissthet omkring et slikt arbeid tror jeg mange kunne ha fått til gode opplegg. Angelo påpeker at det er helt vesentlig at pedagogen har en reflektert holdning til opplevelser og erfaringer med musikk, dette vil gjøre at pedagogen er mer bevisst på sitt syn på hvordan musikk brukes og hvilke signaler som gis barna (Sæther & Angelo, 2011).

Men selv om interesse, engasjement og dedikasjon er viktig er også kunnskap helt vesentlig, mener både logopeden og spesialpedagogen. Man må ha kunnskap om barnets helhetlige utvikling, barnets språklige utvikling og barnets musiske uttrykk. Angelo skriver også at det har stor betydning å ha «kunnskap om hva man kan forvente fysisk, kognitivt og sosialt hos barn på ulike alderstrinn...» (Sæther & Angelo, 2011, s. 142) Logopeden tror at pedagogens kompetanse kan være en nøkkel til å planlegge et opplegg beregnet på barnets utviklingssone. Han kan fortelle at de barnehagene han har besøkt, der musikk brukes aktivt i språkstimuleringen, er dette nedfelt i planverk og årsplaner, og det er kanskje frontet som satsningsområde for barnehagen. Disse barnehagene stiller også med bred faglig kompetanse innenfor feltet. Da er det gjerne ikke bare den pedagogiske lederen som har ansvaret for arbeidet, men assistentene er også svært delaktige. Informanten mener at det er fint dersom

dette er en pedagogikk som angår hele personalgruppa slik at de jobber sammen. Gotvassli skriver at man må utnytte, styrke og fornye kunnskaper, ferdigheter, holdninger og erfaringer som finnes hos den enkelte i barnehagen (Gotvassli, 2004). Med utgangspunkt i dette ser jeg det som vesentlig at alle får være med å bidra med sine ressurser. Noe jeg også tenker kan fremme samhold og arbeidsmiljø i barnehagen. For å få den kunnskapen som kreves tenker jeg at personalgruppa kan skoles slik at kompetansenivået heves. Det er svært viktig med god kompetanse i barnehagen, det er en måte å sikre kvaliteten på (ibid.). Rammefaktorene som er nevnt ovenfor tror jeg er viktige for å lykkes og for å få optimal effekt av oppleggene som blir gjennomført med tanke på å bruke musikk som pedagogisk verktøy for språkutvikling.

Eksempler på musikkaktiviteter for å styrke språkutvikling

Begge informantene har flere gode eksempler å vise til for hvordan man kan bruke musikk som språkstimulering. Spesialpedagogen skisserer hvordan hun arbeider med språkstimulering i musikkgrupper. Hun forklarer at de alltid begynner og avslutter med samme sang. Det er en velkomstsang, hvor hvert enkelt barn blir trukket frem og fokusert på. De synes det er viktig at alle blir sett. Denne velkomstsangen setter en ramme for musikkstunden, forteller informanten, en ramme som er trygg og forutsigbar for barna. Hun har en mal hun arbeider ut fra når hun skal planlegge innholdet i stunden. Denne malen inneholder forslag til hva det skal legges vekt på. Det kan for eksempel være rytme og puls, begreper eller artikulasjon.

Spesialpedagogen er opptatt av at man skal bruke konkrete til å illustrere for barna. Mye av arbeidet hun gjør går ut på at barna skal lære seg begreper og få en større språkforståelse. Slik logopeden også la vekt på, når han redegjorde for Laws språkmodell. God begrepsforståelse illustrerer en sterk og god stamme som igjen vil hjelpe grenene og bladene til å vokse. (Sæverud, Forseth, Ottem, & Platou, 2011). Spesialpedagogen gir meg eksempler på at når de for eksempel skal synge om dyr, har de med konkrete av det de skal synge om, bilder av dyr, figurer eller bamser som illustrerer det spesifikke dyret. Dette får barna til å se dyret og dermed knytte informasjon, begrep og sang opp mot den aktuelle figuren. Disse konkretene, forteller hun, hjelper også til å holde på oppmerksomheten til barna.

Informantene legger også vekt på å velge musikkaktiviteter som inneholder bevegelser.

Bevegelsessanger er populært blant barna. «Barnet responderer på musikk med bevegelser»

(Sæther & Angelo, 2011, s. 91). Musikk er sjelden sittestillende aktiviteter, man blir fort revet med av musikk og får lyst til å bevege seg. Dette benyttes for at barna skal få erfaringer med å bruke hele kroppen, gjerne sammen med sang eller rytmeleker. Ressurspersonene har tro på at man ved å bruke hele kroppen gjennom bevegelser, sang og tekst, stimulerer alle sansene. Det er gull verdt for språkstimuleringen at begge hjernehalvdelene aktiveres. I tillegg skaper bevegelsessanger engasjement. Sæther underbygger også dette når han skriver at gjennom å bruke bevegelser og sang sammen vil hjernebarken utvikle seg og begge hjernehalvdelene aktiveres da samtidig. Dette er helt avgjørende for å utvikle de ulike språkfunksjonene (Sæther, 2008).

Spesialpedagogen kommer også med noen fine eksempler på hvordan man kan jobbe med begrepsforståelse. Når de arbeider med preposisjoner, bruker de en sang som heter «preposisjonsdukka». Dette er en dukke som de synger om, og som utfører det de gir beskjed om i sangen. Når de synger at dukka sitter oppå bordet, gjør dukka dette, når de synger at dukka sitter under bordet, blir dukka flyttet dit. Dette kan hun fortelle er en populær sang! De har også en sang som heter «alle eggene spiller». Her har hvert enkelt barn et rytmeegg som de spiller på, mens de synger «alle eggene spiller på hodet..» Så spiller de med rytmeegget på hodet. Når de synger «alle eggene spiller på gulvet...», så spiller de rytmeeggene på gulvet. Dette hjelper barna å sette navn på hvor ting befinner seg, altså begrepsplassering.

Informantene kommer også med noen eksempler på hvordan man kan jobbe med rytme i ord og stavelser. Her trekker de fram at djembe er et godt hjelpemiddel som alternativ til å klappe i hendene. Barna kan tromme navnet sitt på djemben. Det kan være ganske vanskelig å høre hvor mange stavelser det er i navnet. Men med litt øvelse og trening får de fleste det til, forteller informantene. Sæther har også kommet med et slikt eksempel. Han mener at denne aktiviteten styrker både musikalsk og språklig utvikling fordi den styrker rytmeoppfattelsen (Sæther, 2008). Jederlund skriver at ved å jobbe med å markere rytmen i stavelser eller ord øker man den språklige bevisstheten hos barna (Jederlund, 2003).

Spesialpedagogen kommer også med et eksempel som går på å lytte etter lyder. Den kaller hun for Kims-lek. Det er nok mange barnehager som kjenner denne leken, men kanskje ikke alle har lekt den med lyder. Hun forklarer at de først presenterer alle lydene for barna slik at barna ser og hører navnet på instrumentet. Deretter gjemmer de instrumentet slik at barna må finne ut hvilket instrument som spiller. For mindre barn blir denne aktiviteten kanskje litt for vanskelig, men da foreslår hun at det går an å ha to av samme instrument, ett liggende fremme

slik at barna ser det, og et instrument som pedagogen spiller på bak et teppe. Slik kan barna i første omgang peke på det instrumentet de tror det spilles på. Sæther skriver også om Kimslek. Han mener denne leken utvikler evnen til å skille lyder fra hverandre, og at den trener hørselsminnet. Han skriver også at denne aktiviteten kan utvikle begrepsforståelsen gjennom at vi danner oss indre hørselsbilder. Med det mener han at vi kan gjenkjenne lyder vi har hørt før og plassere et begrep til disse (Sæther, 2008).

I barnehagen bruker de et språkverktøy som heter Språksprell, forteller spesialpedagogen. Dette verktøyet er laget for å få fokus på språkutvikling i tidlig alder og slik at barna får et godt grunnlag for livslang læring, forteller informanten. Språksprell er for barn fra 4 til 6 år, og har fokus på oppmerksomhet for lyd, rim og regler, stavelsesdeling og forlydsanalyse. Den har en fastlagt progresjon og inneholder aktiviteter med flere musikalske elementer. Det kan blant annet være at barna skal lytte etter lyder og prøve å skille lyder fra hverandre. Med språksprell arbeides det også med rim og regler, her kan det fokuseres på språklige former og strukturer. Her kommer naturlig nok også rytme inn som et sentralt musikalsk grunnelement. Sæther skriver at rim og regler kan være bra for utvikling av talespråket. Han knytter inn bruken av tempo, pauser, stemmeleie og dynamikk og sier at rim, regler og sang er fine måter å arbeide med talespråket i barnehagen på (Sæther, 2008). Jeg vil også knytte dette opp mot Nathalie Watersons teorier om barnerimets betydning for språkutviklingen som jeg presenterer i teoridelen (Jederlund, 2003). Logopeden er også enig i at språksprell er et godt pedagogisk opplegg som kan være til stor nytte i barnehagen, men det må brukes på riktig måte. Dette gjelder alle slike verktøy. De er ofte svært lett tilgjengelige og greie å bruke, men samtidig må man forstå *hvordan* de skal brukes, man må være bevisst på *hvorfor* de brukes og *hvilken* hensikt de skal tjene. Dersom forutsetningene nevnt ovenfor blir innfridd ser logopeden helt klart at språksprell kan være et hensiktsmessig og effektivt opplegg.

KAPITTEL 5 – OPPSUMMERING OG AVSLUTNING

Jeg har gjennom arbeidet med denne oppgaven fått en dypere innsikt i og forståelse for hvor viktig tidlig og god språkstimulering er for barnets helhetlige utvikling, - intellektuelt, sosialt og emosjonelt. Barn lærer å forstå seg selv og omverdenen ved hjelp av språket, og språkutviklingen er derfor noe av det mest betydningsfulle som skjer i et barns liv og svært viktig for barnets videre utvikling. Utgangspunktet mitt for oppgaven var at jeg ønsket å se nærmere på om og hvordan arbeid med musikkaktiviteter blant førskolebarn kunne være en

egnet, berikende og effektiv måte å styrke og optimalisere språkutviklingen hos barnet på. Jeg formulerte derfor følgende problemstilling:

«Hvilket potensiale kan arbeid med musikk i barnehagen ha for å styrke førskolebarns språkutvikling?»

Etter å ha studert litteratur og gjennomført intervju med ressurspersoner på området, har jeg funnet at musikk under gitte forutsetninger kan spille en betydningsfull rolle for førskolebarn i deres språkutvikling. Elementer som er sentrale i arbeid med musikkaktiviteter - deltakelse, oppmerksomhet, gjentakelser, bevegelser, imitasjon, improvisasjon og elementer som melodi, klang, rytme, tempo, dynamikk og lyd, kan hver for seg og sammen bidra til å styrke og optimalisere førskolebarns språkutvikling.

Jeg har også fått informasjon som tilsier at barn lærer språk bedre og lettere dersom det blir tatt utgangspunkt i barnets egne interesser og ressurser. De fleste førskolebarn opplever etter min mening musikkaktiviteter som meningsfulle og morsomme. Dermed aktiveres positive følelser hos barnet som igjen vil ha en gunstig innvirkning på språkutviklingen. Jeg har også funnet at den voksnes kompetanse både når det gjelder musikk og språk er viktig for å oppnå en størst mulig effekt av å kombinere disse to fagområdene. Tilfeldig bruk av sang- og musikkaktiviteter i arbeidet med å stimulere førskolebarns språk kan ha en viss effekt, men slik jeg tolker det er det gjennom strukturert og bevisst arbeid med dette over lengre tid fra barnehagens side at effekten blir optimal. Gjennom informantene mine har jeg også fått en del konkrete og praktiske innspill til hvordan språkstimulering gjennom musikk kan drives på i barnehagen. Dette er kunnskap jeg vil ta med meg videre i arbeidet mitt som pedagog.

Avslutningsvis vil jeg si at arbeidet med oppgaven har vært både lærerikt, interessant og spennende. Det har gitt meg en dypere forståelse for og en større bevissthet omkring hvor stort musikkens potensiale, under gitte forutsetninger, kan være for å styrke førskolebarns ressurser og mestringsfølelse på det språklige området.

”Musikk giver universet sjæl, den giver sindet vinger, fantasien flugt, alvoren charme, og den giver munterhed og liv til alt”

Platon

Litteraturliste

- Angelo, E. A., & Semundseth, M. (2008). *Språk + musikk = sprusikk*. I S. Kibsgaard (Red.), *GLSM i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørkvold, J.-R. (2007). *Det musiske menneske* (8. utg.). Trondheim: Wenneberg Trykkeri AS.
- Gotvassli, K.-Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale. Om personal- og komeptanseutvikling i barnehagen* (2. utg.). Kristiansund: Høyskoleforlaget AS.
- Hammershøj, H. (2011). *Barnets musikalske vei. Barn og musikk fra 0-6 år*. Otta: TANO AS.
- Haugen, S., Løkken, G., & Røthle, M. (2010). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Høigård, A. (2006). *Barns språkutvikling - Muntlig og skriftlig* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Høigård, A., Mjør, I., & Hoel, T. (2009). *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Holgensen, S.-E. (2006). *Musik, sprog og krop*. I E. Kirk (Red.), *Musik og pædagogik* (2. utg.). Århus: Forlaget Modtryk og forfatterne.
- Jederlund, U. (2003). *Musik og sprog*. Århus: Forlaget Modtryk.
- Kloep, M., & Hendry, L. B. (2005). *Utviklingspsykologi i praksis*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sæther, M. (2008). *Musikk og grunnleggende læring i et stimulerende miljø i barnehagen*. I S. Kibsgaard (Red.), *GLSM i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sæther, M., & Angelo, E. (2011). *Barnet og musikken. Innføring i musikkpedagogikk for barnehagelærerstudenter* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

- Sæverud, O., Forseth, B. U., Ottem, E., & Platou, F. (2011). *Begrepsinnlæring - en strukturert undervisningsmodell. En veileder om strukturert begrepslæring for barn og unge med språkvansker*. Oslo.
- Tetzchner, S. v., Feilberg, J., Hagtvatn, B., Martinsen, H., Mjaavatn, P. E., Simonsen, H. G., et al. (2008). *Barns språk* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Thagaard, T. (2010). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Valvatne, H., & Sandvik, M. (2007). *Barn, språk og kultur*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.